

19.31x26.51	1/10	עמוד 32	סגולה	06/09/2021	78722669-7
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

סמינר החלוץ

התקווה או האינטרנציונל?

בתום סמינר רעיוני של תנועת החלוץ התווכחו שני מנהיגים אם לשיר את ההמנון הלאומי התקווה או את המנון הפועלים העולמי האינטרנציונל. מבעד לזווית אפשר לשמוע את סיפורו של דוד חלוצי שחיפש את דרכו // רונה יונה

18.95x25.54	2/10	עמוד 33	ט ג ל ה	06/09/2021	78722670-9
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

סמינר החלוץ

בשנות השישים של המאה העשרים. מנהיגי הציונות הסוציאליסטית צפו באימה בכל גל כזה בדור נוסף של צעירים שנטש אותם לטובת אמונה צרופה במהפכה העולמית שהקיזה את דמם. נגד מגמה זו קבע מנהיג הימין זאב ז'בוטינסקי לתנועתו את עקרון החד-נס – דגל אחד, עיקרון אחד: הקמת מדינת היהודים. על אף שז'בוטינסקי היה חסיד של הליברליזם וחי על המתח שבין פרטיקולריות לאומית לבין אוניברסליות ליברלית – מתח שממשיך לפעפע במדינת ישראל גם היום – הוא טען אז כי לא מתקבל על הדעת לדבוק בשני אידאלים. הסחף לעבר סוציאליזם לא לאומי איים על קיומה של הציונות הסוציאליסטית, אבל היה גם משהו מלהיב ומתסיס בניסיון ללכוד יחד את שתי האידאולוגיות הגדולות של התקופה.

סמינר

בקיץ 1930 נערך הסמינר השני של תנועת החלוץ בוורשה, מרכז של התנועה החלוצית בגולה. התנועה קמה ברוסיה ובפולין לאחר קריסת האימפריה הרוסית במלחמת העולם הראשונה, וביטאה את הסחף של הדור הצעיר אחרי עקרונות של שחרור לאומי וחברתי, מושגים שהיו עדיין מעורפלים במידה רבה. במהלך שנות העשרים הלך והתברר כי לא קל להקים עולם חדש על חורבות העולם הישן, ועד סופו של העשור התגבשה באירופה חלוקה חדה בין ימין לשמאל.

בצל חלוקה זו נחתם סמינר החלוץ בוויכוח סוער בין המנהיג הציוני הבכיר בפולין יצחק גרינבוים לבין מנהיג הקיבוץ המאוחד יצחק טבנקין באשר לשירת ההמנון הלאומי התקווה ולשירת האינטרנציונל. הוויכוח ביטא את תהליך גיבושה של זהות חלוצית חדשה, מרקסיסטית, המזוהה באופן מוחלט עם התנועה הקיבוצית

בר בראשיתה של הציונות הסוציאליסטית התרוצצו בקרבה שני יסודות שונים – הלאומיות היהודית והמחויבות לרעיונות סוציאליסטיים – שאי אפשר היה ליישב ביניהם באופן מלא על אף שלשניהם היה טווח רחב למדי של הגדרות רעיוניות. הציונות הסוציאליסטית נולדה על ספה של המאה העשרים כשילובן של שתי תנועות אדירות אשר נוצרו באותה עת משני עבריה וסחפו אחריהן לימים מיליוני יהודים במאה העשרים – הסוציאליזם היהודי או מפלגת הבונד ברוסיה שדגלו בהשתתפותם הפעילה של יהודים במהפכה סוציאליסטית אוניברסלית על פי התפיסה המרקסיסטית; והתנועה הציונית שהקים הרצל בקונגרס בבול.

שתי התנועות היו התזה והאנטיזה או היין והיאנג של הציונות הסוציאליסטית – ניגודים שאינם נטמעים זה בזה אך מפרים זה את זה מתוך המתח שביניהם. הציונות הסוציאליסטית הייתה תנועת ביניים, או תנועת כלאיים, שנשאה את השם 'פועלי ציון'. היא ניסתה לאחוז במקל משני קצותיו, ודגלה בשחרור מלא וכפול – לאומי ומעמדי. עד כמה היו התנועות לכוודת וסבוכות זו בזו תעיד העובדה שהמנוני הבונד ופועלי ציון נכתבו כמעט באותה עת, ולשני ההמנונים קראו ביידיש 'השבועה'.

לא תמיד היה המתח בין שני היסודות של הציונות הסוציאליסטית פורה. בכל פעם שפרץ גל התלהבות סוציאליסטי חדש, והציפיה לבוא המהפכה סחפה אחריה צעירים יהודים, איבדו רבים את האמונה בציונות. כך היה במהפכת 1905 כשנערכו לראשונה בחירות ברוסיה, ושוב במהפכה הבולשביקית ב-1917. כך היה בצל המשבר הכלכלי העולמי ובשנות ההקצנה ערב מלחמת העולם השנייה, וכך היה לאחר ניצחונו של סטלין על הנאצים ושוב במחאות התוססות

מהו השיר שירקיד את הרגליים וידריך אותן אל עתיד טוב יותר? צעירי החלוץ רוקדים בהכשרה בצ'נסטחובה שבפולין, ראשית שנות השלושים

ארכיון עין השופט ופיקיווקי

19.15x25.52	3/10	עמוד 34	סגולה	06/09/2021	78722672-1
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

סמינר החלוץ

של המפנה. עצם קיומו של הסמינר, שהיה רעיון חדשני בתנועות הסוציאליסטיות, ביטא מעבר לדפוסי חינוך ממוסדים ולהכשרה מסודרת של פעילים, ואלה החליפו את הפעילות המהפכנית הספונטנית הראשונית. הדגם של הסמינר, שכלל

ועם השמאל, ובהמשך גם עם ברית המועצות. מאז ועד מלחמת העולם השנייה תפסה זהות זו מקום מרכזי בתנועה החלוצית. הסמינר הראשון של תנועת החלוץ שנערך בוורשה ארבע שנים קודם לכן סימן את תחילתו

אחרי מלחמת העולם הראשונה המונים חיפשו דרכים חדשות. שיירת פליטים בערבות פולין ארכיון המדינה האוסטרי

העולם הישן נחרב עד היסוד. נער פצוע בין ההריסות בארמנטייר שבצרפת

Library of Congress/Getty Images

78722671-0	06/09/2021	טגולה	עמוד 35	4/10	19.38x25.61
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

סמינר החלוצ

החוויה המכוננת של קבוצה קטנה ואינטימית שבילתה בסמינר זמן משותף בלימוד ובשיחה העצימה את לכידות הפעילים ואת מעמדם של המנהיגים

פעילים חדורת אמונה ומלאת תקווה על אף המציאות העוינת. סיכום שכתב אחד ממשתתפי הסמינר משקף כיצד קיבלו הצעירים את הדברים:

רצינו לבסס את הכרתנו החלוצית גם בשטח המדעי – חישוק וחישול החבר שעומד בחזית קשה ומנהל קרב יום יומי עם מתנגדים רבים – בתורת החלוציות המהפכנית העברית (מ' ק-ר', "עם סיום הסמינר: לאחר הפרדה", 'העתיד', 15.1.1931, עמ' 10).

הסמינר הראשון התכנס באביב 1926, ובמהלכו התחוללה בפולין הפיכה, כאשר הגנרל יוזף פילסודסקי, מייסד פולין העצמאית, הדיח קואליציה ימנית מכהנת בעזרת חיילים נאמנים והקים תחת חסותו קואליציה שנועדה כביכול להבריא את המדינה. החניכים היו צעירים בני 17-18, והם הגיעו מעיירות קטנות במזרח פולין לסמינר שנערך בבית החלוצ – חווה חקלאית בפאתי ורשה הבירה שנתרמה לתנועה על ידי הקהילה היהודית בעיר. הם חיו בקומונה, טעמו לראשונה את חיי הקיבוץ ושמעו הרצאות מרוממות על תנועת הפועלים העולמית, על תנועת הפועלים הציונית ועל ערכה הגואל של העבודה.

על רקע האירועים שהתחוללו אז נאסר על החניכים לצאת לבירה ולהשתתף בהפגנות. תלמידים אחדים, ובהם בני מרשק שהיה לימים מנהיגו של קיבוץ ההכשרה הגדול בפולין, ברחו מהסמינר כדי להשתתף בהפגנת האחד במאי, התרחשות שכמוה לא ראו מימיהם. הקהל העצום והקריאות הסוערות להתפרטות הממשלה על רקע ההתדרדרות הכלכלית המהירה של פולין הילכו עליהם קסם, וכששבו הם התקבלו בחיוך סלחני ואף אוהד של המארגנים. קורות חייו של בני מרשק יכולים לשמש

זמן מרוכז של חינוך אידאולוגי, נלקח מהדגם של תנועות הנוער שקמו גם הן סביב מלחמת העולם הראשונה. מיסוד החינוך שינה את אופי היחסים החברתיים בתנועה וחזיק את הממד הסמכותי של המנהיגות. החוויה המכוננת של קבוצה קטנה ואינטימית שבילתה זמן משותף בלימוד ובשיחה במהלך הסמינר העצימה את לכידות הפעילים ואת מעמדם של המנהיגים.

הסמינרים גיבשו את האופי המרקסיסטי של התנועה החלוצית, שבראשיתה נשענה על רעיונות רומנטיים מהמאה ה-19 ובמרכזם עבודת אדמה כאמצעי להתחדשות אישית ולאומית. במחצית השנייה של שנות העשרים כבר נשבו באירופה רוחות של רדיקליזם פוליטי נוקשה ודוגמטי מימין ומשמאל. רוחות אלה צמחו מתוך האכזבות שהולידה הציפייה לעולם טוב בסוף מלחמת העולם הראשונה. ככל שהתברר כי העולם אינו ממחר להשתפר, וכי מדינות הלאום החדשות שקמו על חורבות האימפריות שקרסו במלחמה הגדולה אינן מייצרות סדר חברתי ופוליטי טוב יותר, שקעה ההתלהבות הראשונה והתחלפה במבוכה, בדכדוך ובחיפוש אחר פתרונות רדיקליים. נראה כי השאלה שהעסיקה את הצעירים האידאליסטים משתתפי סמינר החלוצ בוורשה הייתה מנין לשאוב את התקווה.

ילדי המלחמה

הלך הרוח החדש ניכר היטב בקרב הצעירים. מי שהיו ילדים בשנות המלחמה בגרו. ילדותם חלפה בצל קריסת הסדר החברתי כשמיליוני אנשים פונו מבתיים או ברחו מהם, משפחות התפרקו, המונים התייתמו, ובחוץ שררו אלימות חסרת הבחנה, רעב וחולי. רבים בילו את שנות בית הספר בנודדים, בעבודות כפיה ובחיפוש אחר מזון. חוסר אונים היה מצב טבעי עבורם, והם חיפשו מנהיגות חזקה שתיתן תשובות ברורות לשאלות הקשות שהטרידו אותם ושתתווה עבורם דרך חדשה.

הציונים חוו אכזבה כשהתברר כי על אף התקוות הגדולות שתלו בהצהרת בלפור ובכיבוש הבריטי של ארץ ישראל, אין בכוחו של השינוי לשפר את מצבם באופן מיידי. הארץ הייתה ענייה ולא התאימה להגירה המונית, הבריטים היו עסוקים באינטרסים האימפריאליים שלהם והיהודים לא התגייסו למשימה הכבירה של יישוב הארץ. סמינר החלוצ נועד לחנך שכבת

יתום הפוגרומים מפולין הפך לחניך נלהב ונודע כקצין החינוך האגדי של הפלמ"ח. בני מרשק בעלייה לעין גב, 1937 באדיבות ארכיון יד טבנקין

78722673-2	06/09/2021	ט ג ל ה	עמוד 36	5/10	19x25.72
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

סמינר החלוץ

לסמינר הגיעו 48 צעירות וצעירים חברי החלוץ מפולין שנותרו ללא מנהיגות לאחר שבני שכבת ההנהגה הקודמת עלו ארצה בעלייה השלישית ובעלייה הרביעית או נואשו מהציונות. הם היו צעירים נלהבים ומועדים להיות מושפעים בקלות מהמדריכים הכריזמטיים.

המארגנים היו חברי תנועת דרור – תנועת נוער ציונית סוציאליסטית קטנה מאזור קייב שבאוקראינה – צעירים משכילים שדגלו בחינוך לתרבות כדרך פעולה עיקרית. לאחר חיסול הציונות בברית המועצות ברחו חברי דרור לפולין. חלקם השתקעו בה במטרה להכין את העם היהודי לעלייה גדולה והקדישו את זמנם לפעילות בתנועת החלוץ חסרת המנהיגות. ביניהם היו משה ברסלבסקי וחומה חיות, לימים פעילים בולטים בקיבוץ המאוחד.

לצד חברי תנועת דרור בלטה בסמינר השפעתה של משלחת הקיבוץ המאוחד לגולה בראשות יצחק טבנקין, מנהיגו הכריזמטי של הקיבוץ המאוחד, ארגון מרקסיסטי רדיקלי אשר הושפע מרוח המהפכה הבולשביקית והתפלג מגדוד העבודה. החל מ־1921 הסתובבו שליחים מארגוני הפועלים הארץ ישראלים ברחבי אירופה במטרה לכונן קשרים עם ציבור תומכיהם בתפוצות. תחילה היו אלה בעיקר

דוגמה לילדות שעברה בצל מלחמת העולם הראשונה. הוא נולד בשלהי ימי האימפריה הרוסית לרב ציוני דתי תומך המזרחי בעיירה ליטאית בתחום המושב, ומשפחתו נדדה לאוקראינה בחיפוש אחר פרנסה. כשפרצה מלחמת האזרחים לאחר המהפכה הבולשביקית היה הילד הצעיר עד לרציחת אביו על ידי חיילי הצבא הלבן. הם פתחו את הדלת, ירו באביו והלכו. בני עבר עם אמו ואחיו לאודסה, ושם שוטט עם חבורות ילדים ברחוב. יחד הם שרפו פסנתרים שהיו סמל הבורגנות. ב־1924 שבה המשפחה לפולין והצעיר חסר המנוחה נמשך לתנועת החלוץ.

תנועה על פרשת דרכים

שני הסמינרים הראשונים סימנו את סוף העידן שבו שלטה הציונות הכללית הוותיקה נוסח הרצל ואת ראשית יצירתה של קואליציה חדשה בהובלת תנועת העבודה שהנהיגה את התנועה הציונית מאמצע שנות השלושים. בפולין, שבה הייתה התנועה הציונית הגדולה בעולם, תהליך זה בא לידי ביטוי במלוא עוצמתו, והציונות הכללית הוחלפה על ידי שני פלגים דומיננטיים חדשים – תנועת העבודה והרוויזיוניסטים – השמאל והימין החדשים.

הצעירים לא הסתפקו בהשתייכות לציונות וביקשו להשתלב בסדר עולמי חדש. חברי קיבוץ קלוסובה שבפולין עבדו במחצבה, 1931

מוזאון בית לחמי הגטאות / ארכיון התצלומים

78722674-3	06/09/2021	סגולה	עמוד 37	6/10	19.31x25.72
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

סמינר החלוץ

מי שהיו ילדים בשנות המלחמה בגרמניה חוסר
אונים היה מצב טבעי עבורם, והם חיפשו
מנהיגות חזקה שתתווה עבורם דרך חדשה

הקיבוצים על תנועת החלוץ בפולין. עד אז הייתה זו תנועה חסרת זהות פוליטית מוגדרת אשר הסתפקה ברעיונות חלוציים כלליים שהתמקדו בעלייה לארץ ישראל, בעבודת אדמה ובעבודת כפיים. לא נוצרו בה סמלים וטקסים מיוחדים, למעט י"א באדר – יום השנה לנפילתו של יוסף טרומפלדור שהיה ממייסדי תנועת החלוץ ברוסיה. מדי שנה נערכו בתאריך זה כינוסים ונאספו כספים, אבל אפילו טרומפלדור לא נעשה מוקד פולחני של ממש בתנועה, וכל סניף פעל על פי הבנתו. היו סניפים שלמדו בהם עברית וגאוגרפיה של ארץ ישראל, באחרים אספו כלי עבודה לטובת הפועלים בארץ, והיו כאלה שציינו את האחד במאי. לא היו שירים שאפיינו את התנועה ולא חובר לה המנון.

שירת המהפכה העברית

שליחי הקיבוץ המאוחד חתרו לקשור את חברי החלוץ לתנועתם כדי להבטיח את הצטרפותם לקיבוציהם, ולשם כך היה עליהם לתת לתנועה

שליחי המפלגות אחדות העבודה והפועל הצעיר, ומאז 1925 תפסו את מקומם שליחי הארגונים הקיבוציים. המפלגות התמסדו והתרחבו, ואיבדו משהו מרוח הסער שאפיינה אותן בשנותיהן הראשונות. רוח זו עברה לתנועות הקיבוציות ולתנועות הנוער החדשות, ושליחי הקיבוצים רצו למשוך אליהם את הנוער הציוני בתפוצות ולהנהיג אותו. הם אימצו את הצעתם של חברי תנועת דרור לקיים סמינר להכשרת פעילים והפיצו בו את התפיסה הקיבוצית.

לסמינר הוזמנו גם מרצים מן החוץ, והדעתן שבהם היה יצחק גרינבוים, המנהיג הציוני הבולט ביותר בפולין ומראשי הציבור היהודי במדינה. המנהיג הוותיק שהודח מתפקידו כראש התנועה הציונית בפולין היה שקוע באותה תקופה במאבקים על ההנהגה. היחלשות הפרלמנט הפולני, שהיה בסיס כוחו הפוליטי, בעקבות ההפיכה של יוזף פילסודסקי, ערערה עוד יותר את מעמדו. גרינבוים השתתף בנשף הסיום של הסמינר השני ב-1930 לאחר שהודח גם מהפרלמנט הפולני. הוא חיפש דרכים לשיתוף פעולה עם חוגי החלוצים והציונים הסוציאליסטים, דבר שסייע לקליטתו בממסד הפוליטי בישוב עם עלייתו ארצה ב-1933. הסמינרים סימנו את השתלטותם של

התנועה החלוצית נשענה בראשיתה על רעיונות רומנטיים מהמאה ה-19 ובמרכז עבודת אדמה כאמצעי להתחדשות אישית ולאומית. חברי החלוץ בגרודנו, 1920
ארכיון YIVO

19.81x25.76	7/10	עמוד 38	סגולה	06/09/2021	78722675-4
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

סמינר החלוצ

בין גרינבוים לטבנקין על שירת ההמנון בטקס הסיום של הסמינר, שהיה רגע השיא שלו. אחד מהנוכחים, אולי הסופר משה ברסלבסקי, תיאר את ערב הסיום:

הערב האחרון, ערב הפְּרָדָה החגיגי, העלה באופן בלתי צפוי את המסיבה לגובה גדול,

באיכות ארכיון י"ד טבנקין

צילום: לע"מ

גוון סוציאליסטי וקיצוני ברור. הם טיפחו באווני החניכים את הרעיון שהדרך היחידה להגשמת הציונות היא בקיבוץ. המאבק על מגמתה הקיבוצית של תנועת החלוצ התפרץ בוויכוח

הוויכוח בין שני המנהיגים הביא את המתח האידיאולוגי לשיאו. יצחק גרינבוים ויצחק טבנקין עם משתתפי הסמינר השני של החלוצ, 1930. ברקע מצוירים דיוקנאותיהם של גיבורי תנועת העבודה: יוסף חיים ברנר, יוסף טרומפלדור ואהרן דוד גורדון
מוזאון בית לוחמי הגטאות / ארכיון התצלומים

19.18x25.77	8/10	עמוד 39	סגולה	06/09/2021	78722676-5
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

סמינר החלוץ

עד השתלטותם של הקיבוצים על
תנועת החלוץ בפולין היא הייתה חסרת
זהות פוליטית מוגדרת והסתפקה
ברעיונות חלוציים כלליים שהתמקדו
בעלייה לארץ ישראל ובעבודה

הומה בדברים לעיקר, ליסוד היסודות שכאילו
נתעלם ממנו במחנה החלוצי, שאובד ובטל
בתוך המון דברים טפלים, לא חשובים. היה
כאב בדברים וחרדה אמיתית, והם נקבו וירדו
(מ', "עם הפרדה" (לגמר הסמינריון), "העתיד",
1.2.1931, עמ' 9).

גרינבוים טען כי לא ראוי לשיר את האינטרנציונל,
שכן לציונים יש המנון משלהם – התקווה –
ואין מקום להמנון אחר לצדו. דבריו נגעו אמנם
ללב השומעים, אך לא הצליחו לשכנע אותם.
מנגד טען יצחק טבנקין בדרכו הכובשת כי אין
קיום לציונות מחוץ למה שכונה אז עולם המחר,
שהאינטרנציונל הוא המנונו. אחד מבוגרי הסמינר
תיאר את הוויכוח בשפה דתית כמעט, ומלותיו
משקפות את קצב לבו ההולם:

ויכוח בין גרינבוים וטבנקין על נקודה
וקישוטים, על בחירת ברה, על שירת
האינטרנציונל. הוויכוח משך לבות כולם
בחבלי קסם... מדבר טבנקין... כל מלה לדם
חודרת... נתגלתה האמונה... חושלנו בה...
והיו שתי מלות קסם אשר הרתיחו הדם ואשר
תמיד ירונונו בעורקים שירת המהפכה העברית:
"נשיר אותו" – ופרצה שירת העמלים
בעולם כולו. מלאי אמונה ואומץ שרנו אותו
(עם סיום הסמינר: לאחר הפרדה, "העתיד",
15.1.1931, עמ' 10).

ראוי להתעכב על המלים 'שירת המהפכה
העברית' שכתב הצעיר עם תום ארבעה חודשים
מרוכזים של חינוך תנועתי. היה אפשר לצפות
שמלים אלה תתייחסנה ל'תחזקנה' שחיבר חיים
נחמן ביאליק – שיר זה הושר באירועים של
תנועת העבודה הציונית ושימש לה כהמנון – אך
באופן מפתיע הוא מכנה כך דווקא את המנון
התנועה הסוציאליסטית הבינלאומית. התקווה

לאיזו פסגה. סדן היה זה שעליו חושלה כאילו
מחדש ההכרה החלוצית, וזו האירה באור. יד
סמויה של הגורל הייתה להפוך את הערב הזה
לבמת קרב, במת התנגשות, לפגישה דרמטית
של שכבות קרובות ורחוקות בעם שנודמנו
במקרה ושלא במקרה לערב החגיגי. דיבר
גרינבוים דברים כבושים, חרדה גדולה הייתה

19.63x25.72	9/10	עמוד 40	סגולה	06/09/2021	78722677-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונות - 80790					

סמינר החלוץ

התבטאה בדבריו של טבנקין בוויכוח כפי שנקלטו בלבבות שומעיו:

ולאחריו דברי תשובה של טבנקין שפרצו כלשונות אש והדליקו בלבבות את העיקר: אין ציונות אחרת בלעדי ציונות העבודה. הייתה הרגשה של 'ברזל בברזל' ("עם הפרדה: לגמר הסמינריון", 'העתיד', 1.2.1931, עמ' 9).

על הסדן של הסמינר חושלו שתי הדעות 'ברזל בברזל', ואפשר לראות כיצד יצאו ממנו החניכים כשבתודעתם ציונות העבודה היא האפשרות האחת שאין בלתי.

הקנאות הרדיקלית ששררה באותה תקופה בישרה את הופעתה של המחלוקת הפוליטית. החריפה בין הימין לשמאל בתנועה הציונית. זו התפרצה במלוא עוצמתה ב-1933, לקראת הקונגרס הציוני ה-18 שעמד בסימן המאבק על ההנהגה לאחר פרישתו של חיים ויצמן. המחלוקת בין התנועות המשיכה להקצין ואף הובילה לפילוגה של התנועה הציונית ב-1935, עם פרישת הימין הרוויזיוניסטי דווקא בשעת משבר קשה לעם היהודי. רוב חברי החלוץ לא ראו עוד בחברי בית"ר בני ברית ציונים אלא יריבים בנפש.

מאבקו של גרינבוים במגמת ההשמאלה של הנוער החלוצי היה קרב מאסף. הקרב הוכרע למעשה כבר ב-1928, עם עלייתם לארץ של אחרוני המתנגדים להזדהותה המלאה של

הלאומית של אותו צעיר מגולמת באופן העמוק ביותר והמרגש ביותר עבורו בחזון הבינלאומי האוניברסלי של גאולת פועלי כל העולם. חברי החלוץ הכירו היטב את 'תחזקנה' של ביאליק. שבועות אחדים קודם לכן יזמו משתתפי הסמינר הפגנה לא חוקית מול הנציגות הבריטית בוורשה בעקבות פרסום הספר הלבן. הם שוטטו בזוגות כהולכי בטל מול הנציגות, ואז פצחו בבת אחת בשירת המנון הפועל העברי שכתב המשורר הלאומי, דבר שגרם לשוטרים לפזר מיד את ההפגנה ולעצור שישה מהם. אלא שעבור דור הפעילים החדש של החלוץ התקווה הגדולה ביותר סומלה דווקא באינטרנציונל. הם לא הזדהו עם גרינבוים, ציוני ותיק ומכובד שהיה בעיניהם מבוגר ובורגני, אלא הוקסמו מהעולם המסתורי שהלך ונרקם מעבר לגבול הסגור שחצץ בין פולין לברית המועצות.

הפרדוקס הקיבוצי

נראה כי ההזדהות עם מחנה הפועלים העולמי סיפקה לצעירים היהודים מפלט מתחושת הניכור שחשו בסביבתם. היה בה משהו מושך שהעניק למאבקם הלאומי מסגרת רחבה יותר, מחנה גדול להשתייך אליו, השתייכות שפיצתה על בדידותם הלאומית וצבעה את חלומם היהודי בצבעים אוטופיים של גאולת העולם כולו.

אולם הזדהותם הסוציאליסטית הקנאית יצרה זהות ציונית צרה ובלתי מתפשרת, חסרת סובלנות כלפי זרמים אחרים בציונות וכלפי אנשים כמו גרינבוים, ואיימה לדחוק החוצה את שותפיה למפעל. קנאות זו

התנגד לצירוף אידאולוגיה נוספת לצד הציונות, אך היה שבו גם הוא בסבך המחויבות לקולקטיביות ולליברליזם. ז'בוטינסקי עם חניכי בית"ר בפניסק. החניך הממושקף שלצדו הוא מנחם בגין

צילום: לע"מ

78722678-7	06/09/2021	סגולה	עמוד 41	10/10	19.2x25.62
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790					

סמינר החלוצ

יוסף טרומפלדור נהרג לפני שהציונות התפצלה לשמאל ולימין ושני הצדדים ראו בו גיבור. השמאל קרא לגדוד העבודה על שמו, והימין לתנועת הנוער בית"ר - ברית יוסף טרומפלדור באדיבות ארכיון ד'בוטינסקי

עמדותיהם של השמאל והימין הקצינו למורת רוחם של מנהיגים ציונים. סמל האצ"ל וכרזת תמיכה של השומר הצעיר בצבא האדום

באדיבות ארכיון ד'בוטינסקי

לאחר שנחתם בסמינר החלוצ בשירה סוערת של המנון הפועלים. ם

לקריאה נוספת:

יונתן פרנקל, 'נבואה ופוליטיקה - סוציאליזם, לאומיות ויהודי רוסיה, 1862-1917', עם עובד, 1989; זאב צחור, 'החזון והחשבון: בן-גוריון - בין אידאולוגיה לפוליטיקה', ספרית פועלים, 1994; אניטה שפירא, 'ברל - ביוגרפיה', עם עובד, 1980.

ד"ר רונה יונה

מרצה להיסטוריה של עם ישראל במכללת אורנים ובאוניברסיטת תל אביב ועורכת כתב העת המחקרי 'ישראל'. מחברת הספר 'נהיה כולנו חלוצים - תנועת העבודה והעלייה מפולין 1923-1936'

נהיה כולנו חלוצים

תנועת העבודה והעלייה מפולין

1923-1936

רונה יונה

מאגנס, תשפ"א, 396 עמ'

בשיאה מנתה תנועת החלוצ בפולין למעלה מ-35 אלף חברים, אך דווקא הצלחת דרכה בעידוד עלייה לארץ ישראל גרעה ממנה את הבכירים שבחברה. זהו אחד מהפרדוקסים המובנים שמעלה

הספר המתמקד בפעילות החלוצ בפולין. כדי להתגבר על המחסור שנוצר הגיעו לפולין שליחי התנועות הקיבוציות בארץ ישראל, והם ניסו לעצב בדמותם שלהם את התנועה שסחפה המונים בריכוז היהודי הגדול ביותר בעולם. למתח בין שני המוקדים הגאוגרפיים נוסף גם פער הציפיות. שליחי הקיבוצים ראו בסניפי החלוצ כור מצרף שבו יתגבש אוונגרד חלוצי שיתיישב בקיבוצים, אך רבים מבין חברי החלוצ רצו פשוט לעלות לארץ ישראל בלי לקבל על עצמם את מלוא המחויבות האידאולוגית. השניות הזו יצרה מתח בין הסניפים לבין קיבוצי ההכשרה שהשהות בהם הייתה מעין חוויה של עלייה לקיבוץ ארץ ישראלי בזעיר אנפין. הספר עוקב אחר המתחים בפעילותה של תנועת החלוצ ואחר תרומתה להצלחתה של תנועת העבודה להגיע לשלטון בתנועה הציונית וביישוב.

תנועת החלוצ עם הקיבוץ, ובהם גזבר החלוצ פנחס קוזלובסקי, לימים פנחס ספיר, שר האוצר השלישי של מדינת ישראל. שלוש שנים לאחר הוויכוח הסוער בסמינר החלוצ החלו גם ראשי תנועת העבודה להביע דאגה ממגמת ההשמאלה החלוצית, מהתגברות נטיותיה הבדלניות ומהזדהות הגוברת עם ברית המועצות, הזדהות שאיימה להחליף את הנאמנות הלאומית. מי שניסה לבלום מגמה זו היה ברל כצנלסון, אך לא עלה בידו.

המתח בין התקווה לאינטרנציונל המשיך ללוות את תנועת העבודה הציונית ולהסעיר את צעיריה גם בשנות הארבעים והחמישים, ואף הוביל למשברים ולפילוגים. הוויכוח לא תם גם